

Samen bouwen

Over samenwerking, haar kracht, haar grenzen en haar toekomst

Bewerking met Chat GPT

Inleiding — een vergeten vanzelfsprekendheid

Er was een tijd waarin architecten samenwerkten alsof het vanzelf sprak.

Niet als strategie, niet als positionering, maar als een gedeelde noodzaak. Aan het begin van de twintigste eeuw veranderde de wereld in een tempo dat ongekend was. Steden groeiden explosief, industrie bepaalde het ritme van het dagelijks leven en grote delen van de bevolking leefden onder slechte omstandigheden.

Architectuur stond voor een fundamentele opgave: niet het ontwerpen van losse gebouwen, maar het vormgeven van een nieuwe samenleving.

Die opgave was te groot voor het individu.

En precies daarom ontstond er iets bijzonders:

👉 een elan, een gedeelde energie, waarin architecten elkaar opzochten, ideeën deelden en samen richting probeerden te geven aan de toekomst.

Samenwerking was geen keuze.

Het was een vanzelfsprekend gevolg van de werkelijkheid.

Gruppo 7 — het begin van een gedeelde zoektocht

In Italië zie je dit elan terug bij Gruppo 7. Jonge architecten probeerden zich los te maken van historische stijlen, maar zonder hun betekenis te verliezen.

Wat hen verbond was geen vast systeem, maar een houding. Ze zochten naar een architectuur die modern kon zijn en tegelijk geworteld bleef in orde, maat en continuïteit.

Hun samenwerking was open, onderzoekend en voorzichtig.

Ze formuleerden geen dogma's, maar stelden vragen.

👉 Hier is samenwerking nog een gezamenlijk zoeken, geen vastgelegde richting.

CIAM — de kracht van collectieve overtuiging

Met de oprichting van CIAM krijgt dat elan een enorme kracht.

Architecten uit verschillende landen komen samen en formuleren een gedeelde visie op de stad. Voor het eerst ontstaat een internationaal netwerk waarin ideeën worden uitgewisseld, aangescherpt en toegepast.

Dit is een unieke periode in de geschiedenis van architectuur.

👉 Architecten geloven dat ze gezamenlijk de wereld kunnen verbeteren.

Ze ontwikkelen een gemeenschappelijke taal, een methodiek en een overtuiging dat de stad rationeel georganiseerd kan worden. Dit maakt grootschalige woningbouw en stedelijke planning mogelijk.

Samenwerking bereikt hier haar hoogtepunt.

Maar tegelijkertijd ontstaat hier ook de kiem van het probleem.

Wat begint als een gedeelde overtuiging,
wordt langzaam een systeem.

GATPAC — de confrontatie met de werkelijkheid

In Catalonië probeert GATPAC deze internationale ideeën te verbinden met de lokale realiteit. Architecten werken aan concrete projecten, gericht op betere leefomstandigheden.

Hier zie je de kracht van samenwerking op haar best:
ideeën worden niet alleen bedacht, maar toegepast, aangepast en getest.

Maar je ziet ook hoe kwetsbaar dit is.

Samenwerking blijkt afhankelijk van:

- politieke stabiliteit
- sociale structuren
- economische omstandigheden

Wanneer die wegvallen, valt ook de samenwerking uiteen.

👉 De werkelijkheid laat zich niet volledig organiseren.

De breuk — van samenwerking naar systeem

Na de oorlog wordt steeds duidelijker dat het modernistische systeem tekortschiet.

De stad blijkt geen machine.

Mensen gedragen zich niet volgens schema's.

Wijken missen identiteit en verbondenheid.

Wat ooit een gezamenlijk elan was, verandert in iets anders:

👉 samenwerking wordt een ideologisch kader

En precies daar begint het te breken.

Team 10 — de poging tot herstel

Binnen dit systeem ontstaat verzet. Team 10 probeert de menselijke maat, de straat en de gemeenschap terug te brengen in het denken over architectuur.

Ze zien dat het probleem niet alleen technisch is, maar ook sociaal en cultureel.

Maar hun positie is moeilijk.

Ze corrigeren het systeem,
maar blijven er ook deels in gevangen.

Er ontstaat geen nieuw gedeeld fundament.
Samenwerking verliest haar richting.

Tendenza — het zoeken naar continuïteit

In Italië ontstaat vervolgens een meer beschouwende houding. Architecten van de Tendenza richten zich op de stad als historisch geheel.

Ze brengen opnieuw aandacht voor:

- typologie
- geheugen
- continuïteit

Dit is een belangrijke stap. Architectuur krijgt weer diepte.

Maar ook hier ligt een gevaar.

Wanneer inzichten worden vastgelegd,
kunnen ze opnieuw verstarren.

Het verdwijnen van samenwerking

Vanaf de jaren zeventig en tachtig verandert het speelveld fundamenteel.

De samenleving verandert, maar ook de positie van de architect.

Architectuur wordt steeds meer:

- een markt
- een concurrentieveld
- een middel tot profilering

De architect wordt niet langer onderdeel van een collectief proces,
maar een individuele auteur.

Met dat auteurschap komt iets anders op de voorgrond:

👉 het ego

Architecten positioneren zich, onderscheiden zich, ontwikkelen een eigen signatuur. Dit wordt versterkt door media, publicaties en de opkomst van de “starchitect”.

Samenwerking verliest haar vanzelfsprekendheid.

Niet omdat ze niet nodig is,
maar omdat het systeem individualiteit beloont.

👉 Het gezamenlijke elan verdwijnt.

Fragmentatie — het gevolg

Wat overblijft is een gefragmenteerd veld. Iedere architect ontwikkelt zijn eigen visie.
Er is geen gedeelde taal meer, geen gezamenlijke richting.

Samenwerking wordt moeilijk, omdat de basis ontbreekt.

Een nieuw elan — INTBAU

Rond het begin van de 21e eeuw ontstaat opnieuw een vorm van samenwerking. Netwerken zoals INTBAU brengen architecten samen die zich richten op traditionele architectuur, ambacht en plaatsgebonden bouwen.

Dit is opvallend.

Na decennia van individualisering ontstaat opnieuw een behoefte aan:

- gedeelde waarden
- kennisdeling
- samenwerking

Het elan keert terug, zij het in een andere vorm.

👉 Niet gericht op vooruitgang als breuk, maar op continuïteit en herstel.

Maar ook hier blijft een vraag bestaan:

kan samenwerking bestaan zonder opnieuw te verstarren?

De huidige opgave — waarom samenwerking noodzakelijk is

Vandaag staan we opnieuw voor een situatie die het individu overstijgt.

De opgaven zijn complex, gelaagd en langdurig:

- woningbouw in bestaande structuren
- klimaat en energie
- transformatie van wijken
- veranderend gebruik en demografie

Deze vraagstukken laten zich niet oplossen vanuit één discipline, één visie of één plan.

👉 Ze vragen samenwerking.

Niet als ideaal, maar als noodzaak.

De kernvraag

De vraag is daarom niet:

moeten we samenwerken?

Maar:

👉 hoe kunnen we samenwerken zonder opnieuw dezelfde fouten te maken?

De noodzakelijke verschuiving

De geschiedenis laat zien waar het misging.

Samenwerking faalt wanneer zij:

- de werkelijkheid wil vastleggen
- één waarheid wil formuleren
- verschillen wil reduceren

De toekomst ligt daarom niet in een nieuw systeem.

Maar in een andere houding.

Samenwerking als afstemming

Samenwerking ontstaat wanneer mensen zich richten op wat de situatie vraagt, in plaats van op wat zij zelf willen opleggen.

Dat vraagt:

- luisteren
- waarnemen
- afstemmen

Niet één idee staat centraal,
maar de werkelijkheid zelf.

Afstemming en het loslaten van ego

Hier ligt de kern.

Zolang het ego centraal staat:

- ontstaat competitie
- stopt de afstemming
- verdwijnt samenwerking

Het loslaten van ego betekent niet dat kwaliteit verdwijnt.

Het betekent dat kwaliteit niet voortkomt uit het eigen gelijk, maar uit de relatie met de werkelijkheid.

Wanneer meerdere mensen deze houding delen, ontstaat iets nieuws:

👉 samenwerking zonder uniformiteit

Bundeling van krachten

In complexe opgaven wordt dit zichtbaar.

Wanneer partijen zich niet vastleggen in één systeem, maar zich richten op afstemming, kunnen krachten werkelijk worden gebundeld.

Er ontstaat:

- samenhang
- flexibiliteit
- continuïteit

Zonder dat alles hetzelfde wordt.

Conclusie — het nieuwe elan

De geschiedenis laat zien dat samenwerking steeds terugkeert wanneer de opgave daarom vraagt.

Vandaag is dat opnieuw het geval.

Maar de vorm moet veranderen.

Niet terug naar de systemen van de moderniteit,
maar vooruit naar een samenwerking die:

- geen dogma kent
- geen vaste vorm oplegt
- maar zich richt op afstemming

👉 een nieuw elan,
niet gebaseerd op overtuiging,
maar op verantwoordelijkheid.

Daar ligt de mogelijkheid om opnieuw samen te bouwen.